

Pavlikha N. V. (2025). Transkordonne spivrobitnytstvo yak instrument relokatsii ta formuvannia inkluzyvnogo rynku pratsi: vykyky mihratsii ta yevrointehratsiini perspektyvy [Cross-border cooperation as a tool of relocation and formation of an inclusive labor market: migration challenges and European integration prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 76.

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-28>

Perkins S. E. (2022). Institutional Distance versus Intra-Country Differences: Capturing and Leveraging the Diversity Within. *AIB Insights*, 3(22).

<https://doi.org/10.46697/001c.33937>

Ukrainska biznes-asotsiatsiia. (2025, November 21). *Defitsyt kadriv ta zrostantnia zarobitnykh plat – tendentsii rynku pratsi u 2026 rotsi* [Staff shortages and wage growth are labor market trends in 2026]. <https://eba.com.ua/defitsyt-kadriv-ta-zrostantnya-zarobitnyh-plat-tendentsiyi-rynku-pratsi-u-2026-rotsi/>

Ukrainskyi instytut maibutnoho. (2024, October 25). *De shukaty rezervy dlia perezapuskuly rynku pratsi v Ukraini* [Where to look for reserves to restart the labor market in Ukraine]. <https://drive.google.com/file/d/1JGGbTnP M4npb5SkDDJ8HRYPD0om8fapB/view?pli=1>

World Health Organization. (2025, February 24). *Three years of war: rising demand for mental health support, trauma care and rehabilitation*. <https://www.who.int/czechia/news/item/24-02-2025-three-years-of-war-rising-demand-for-mental-health-support-trauma-care-and-rehabilitation>

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Інструменти ШІ в підготовці цієї роботи не використовувались.

Стаття надійшла до редакції / Received: 05.07.2026

Статтю прийнято до публікації / Accepted: 24.07.2026

Оприлюднено / Published: 19.08.2026

УДК 331.5(477)

JEL: J16; J21; J46; J61

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-7-335-344>

ДИНАМІКА ЗАЙНЯТОСТІ ТА СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

©2026 ФЕДОТОВА Ю. В., ІВАНОВ В. М.

УДК 331.5(477)

JEL: J16; J21; J46; J61

Федотова Ю. В., Іванов В. М. Динаміка зайнятості та структурні трансформації ринку праці України в умовах воєнних викликів

Актуальність проблеми зумовлена тим, що повномасштабна збройна агресія росії проти України спричинила глибокі структурні трансформації ринку праці, які проявляються під впливом вимушеного внутрішнього та зовнішнього переміщення населення, масштабного руйнування виробничої та соціальної інфраструктури, мобілізаційних процесів, звуження пропозиції робочої сили та відпливу людського капіталу за кордон. Ці процеси кардинально змінюють структуру зайнятості, професійно-кваліфікаційний склад робочої сили та регіональні диспропорції на ринку праці, що потребує переосмислення теоретико-методичних підходів до дослідження динаміки зайнятості в умовах затяжного збройного конфлікту та повоєнного відновлення економіки. Мета статті полягає в систематизації теоретико-методичних засад дослідження структурної трансформації ринку праці та узагальненні емпіричних тенденцій динаміки зайнятості в Україні в умовах повномасштабної збройної агресії. Для досягнення поставленої мети використано методи теоретичного узагальнення та системного аналізу з метою уточнення сутності поняття структурної трансформації ринку праці та її ключових детермінант, а також статистичні та порівняльні методи для оцінювання динаміки офіційної зайнятості та безробіття у 2021–2026 роках. Особливу увагу приділено дослідженню механізмів впливу збройного конфлікту на пропозицію робочої сили, зокрема ефектам додаткового та зневіреного працівника, а також гендерному виміру трансформації зайнятості, який набуває особливого значення в умовах мобілізації чоловіків. За результатами дослідження виявлено стійке скорочення чисельності офіційно працевлаштованих осіб – з 12,8 млн у 2021 році до 9,4 млн у першому кварталі 2026 року – на тлі рівня безробіття близько 21,1%, що є одним із найвищих показників у світі. Систематизовано вісім ключових трендів, які визначають сучасну динаміку зайнятості: скорочення економічної активності населення; поглиблення структурного безробіття; дефіцит кваліфікованих кадрів; зростання неформальної зайнятості; відплив людського капіталу; поширення підприємницької активності; масова перекваліфікація працівників і розвиток гіг-економіки. Доведено, що структурна трансформація ринку праці України має стійкий, довгостроковий характер і виходитиме за межі періоду активних бойових дій. Визначено перспективні напрями подальших досліджень, пов'язані з розробкою механізмів адаптації ринку праці до умов повоєнного відновлення.

Ключові слова: ринок праці; структурна трансформація; зайнятість; безробіття; воєнний стан; вимушене переміщення; гендерний вимір.

Рис.: 1. Бібл.: 15.

Федотова Юлія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту міжнародної освіти та гуманітарних наук, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Чорногладівська, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Yuliya.Fedotova@kname.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7713-9359>

Іванов Віталій Миколайович – аспірант кафедри економіки та маркетингу, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Чорногладівська, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Vitalii.Ivanov@kname.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4442-8001>

UDC 331.5(477)
JEL: J16; J21; J46; J61

Fedotova Yu. V., Ivanov V. M. Employment Dynamics and Structural Transformations of Ukraine's Labor Market under Wartime Challenges

The relevance of the problem stems from the fact that Russia's full-scale armed aggression against Ukraine has caused deep structural changes in the labor market, which are manifested under the influence of forced internal and external population displacement, large-scale destruction of production and social infrastructure, mobilization processes, a narrowing labor supply, and the outflow of human capital abroad. These processes are fundamentally changing the employment structure, the professional and qualification composition of the workforce, and regional imbalances in the labor market, which requires rethinking theoretical and methodological approaches to studying employment dynamics in conditions of prolonged armed conflict and postwar economic recovery. The aim of the article is to systematize the theoretical and methodological foundations for studying the structural transformation of the labor market and to summarize empirical trends in employment dynamics in Ukraine under conditions of the ongoing full-scale armed aggression. To achieve the set aim, methods of theoretical generalization and system analysis were used to clarify the essence of the concept of structural transformation of the labor market and its key determinants, as well as statistical and comparative methods to assess the dynamics of official employment and unemployment in 2021–2026. Special attention was given to studying the mechanisms of the impact of the armed conflict on the labor supply, including the effects of additional and discouraged workers, as well as the gender dimension of employment transformation, which becomes particularly significant in the context of male mobilization. The study found a steady decline in the number of officially employed individuals – from 12.8 million in 2021 to 9.4 million in the first quarter of 2026 – alongside an unemployment rate of about 21.1%, which is one of the highest in the world. Eight key trends that define the current dynamics of employment have been systematized: a reduction in the economic activity of the population; deepening structural unemployment; a shortage of qualified personnel; growth of informal employment; outflow of human capital; spread of entrepreneurial activity; mass retraining of workers; and the development of the gig economy. It has been proved that the structural transformation of Ukraine's labor market has a stable, long-term character and will extend beyond the period of active hostilities. Promising directions for further research have been identified, related to the development of mechanisms for adapting the labor market to postwar recovery conditions.

Keywords: labor market; structural transformation; employment; unemployment; martial law; forced displacement; gender dimension.

Fig.: 1. Bibl.: 15.

Fedotova Yuliia V. – PhD (Economics), Associate Professor, Deputy Director of the Educational and Scientific Institute of International Education and Humanities, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Chornohlazivska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Yuliya.Fedotova@kname.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7713-9359>

Ivanov Vitalii M. – Postgraduate Student of the Department of Economics and Marketing, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Chornohlazivska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Vitalii.Ivanov@kname.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4442-8001>

Ринок праці є однією з найбільш чутливих ланок економічної системи, стан якої безпосередньо відображає глибину та характер соціально-економічних перетворень у суспільстві. Його здатність до адаптації визначає можливість збереження трудового потенціалу країни, забезпечення зайнятості населення та підтримання соціальної стабільності за умов зовнішніх шоків. Повномасштабне воєнне вторгнення спричинило безпрецедентні за масштабом і глибиною структурні трансформації національного ринку праці: масове вимушене переміщення населення, скорочення чисельності офіційно зайнятих, зростання неформальної зайнятості, вплив людського та інтелектуального капіталу за кордон, а також суттєву трансформацію гендерних ролей у сфері економічної активності. Ці процеси не є тимчасовим відхиленням від довоєнної траєкторії розвитку, а формують якісно нову структуру зайнятості, наслідки якої проявлятимуться й у післявоєнний період. Це зумовлює необхідність системного переосмислення теоретичних підходів до розуміння структурної трансформації ринку праці з урахуванням реалій тривалого збройного конфлікту.

Наукова проблема, на розв'язання якої спрямована стаття, полягає в комплексному досліджен-

ні динаміки зайнятості та механізмів структурної трансформації ринку праці України в умовах воєнних викликів. Попри значну кількість наукових напрацювань щодо окремих аспектів функціонування ринку праці воєнного періоду, недостатньо дослідженими залишаються питання системного поєднання теоретичних засад трансформаційних процесів із емпіричним аналізом динаміки зайнятості, а також виявлення стійких трендів, що формують довгострокову структуру ринку праці в умовах затяжного збройного конфлікту. Це визначає актуальність і наукову значущість цього дослідження.

Передбачено вирішення таких завдань: уточнення сутності поняття «структурна трансформація ринку праці» та систематизація підходів до її трактування; визначення екологічних, демографічних, соціально-економічних, науково-технологічних і політичних детермінант трансформаційних процесів на ринку праці; характеристика механізмів впливу збройного конфлікту на пропозицію робочої сили, зокрема ефектів додаткового та зневіреного працівника; аналіз гендерного виміру трансформації зайнятості в умовах війни; дослідження динаміки офіційної зайнятості та безробіття в Україні за 2021–2026 рр.; виявлення

та систематизація ключових трендів, що визначають структурні зміни ринку праці України в умовах воєнного стану.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ТА АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Теоретичні засади дослідження структурних трансформацій ринку праці розробила Л. М. Ільїч, яка обґрунтувала ендегенні та екзогенні детермінанти цих процесів [1; 2]. Ключові тренди й особливості безробіття в Україні у воєнний період систематизовано в дослідженнях Л. Д. Яценко [4; 5]. Вплив збройних конфліктів на функціонування ринку праці ґрунтовно розкрито в зарубіжній науковій літературі: загальні механізми трансформації досліджували С. Cramer [8] та J. Alix-Garcia і А. Bartlett [6]; довгострокові наслідки для зайнятості на прикладі окремих країн – J. Galdo [9] та F. Kondylis [11]; питання інтеграції внутрішньо переміщених осіб – А. Ivlevs і М. Veliziotis [10]. Гендерний вимір взаємодії освіти, конфлікту та ринку праці, зокрема концепцію ефекту додаткового працівника, обґрунтувала О. Shemyakina [14]. Історичну ретроспективу довгострокових наслідків вимушеного переміщення на прикладі Другої світової війни представлено в дослідженні S. Braun і J. Stuhler [7]. Узагальнення накопиченого світового досвіду щодо впливу збройних конфліктів на ринки праці здійснено в систематичному огляді М. Ospanov et al. [13]. Безпосередньо українському контексту присвячені праці М. Obrizan, який проаналізував наслідки перших місяців повномасштабної війни для ринку праці [12], та А. Tsarpin і О. Zholud, які дослідили його функціонування впродовж усього воєнного періоду [15].

Попри значний науковий доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників, питання комплексного поєднання теоретичних засад структурної трансформації ринку праці із системним емпіричним аналізом динаміки зайнятості в умовах тривалого збройного конфлікту в Україні залишається недостатньо опрацьованим, що й обґрунтовує актуальність цього дослідження.

МЕТА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є систематизація теоретико-методичних засад дослідження структурної трансформації ринку праці та аналіз динаміки зайнятості в Україні в умовах повномасштабної збройної агресії росії. Гіпотеза дослідження полягає в тому, що структурна трансформація ринку праці воєнного періоду має не тимчасовий, а стійкий характер, зумовлений комплексною дією демографічних, соціально-економічних і гендерних чинників, що визначає необхідність урахування довгострокових

наслідків цих процесів під час формування державної політики зайнятості на етапі повоєнного відновлення.

У дослідженні застосовано комплекс загальнонаукових методів: *аналізу та синтезу* – для вичення теоретичних підходів до трактування поняття структурної трансформації ринку праці та її детермінант; *систематизації та узагальнення* – для формування цілісного переліку трендів, що визначають динаміку зайнятості в умовах війни; *порівняльного аналізу* – для виявлення особливостей впливу збройного конфлікту на пропозицію робочої сили за статтю та віковими групами; *статистичного методу* – для опрацювання кількісних показників офіційної зайнятості та безробіття в Україні за 2021–2026 рр. Інформаційну базу дослідження сформовано на основі аналітичних матеріалів Національного інституту стратегічних досліджень, а також наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних дослідників у фахових виданнях, індексованих у міжнародних науково-метричних базах даних.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Адаптація ринку праці до постійно зростаючих економічних потреб є складним процесом, успішність якого залежить від особливостей структурних трансформацій, а також чинників, що визначають ці трансформації, їхніх перспектив реалізації та запобігання негативним проявам.

Л. М. Ільїч розглядає трансформацію як «процес перетворення структури економічної системи, що супроводжується зміною або відмиранням одних елементів, рис, властивостей і появою інших» [2, с. 285]. Автор зазначає, що розрізняють еволюційний і революційний підходи до трактування трансформації. Згідно з першим підходом, еволюційні процеси відбуваються за спіраллю, поступово переходячи від однієї фази до іншої, із набуттям якісних і кількісних характеристик із пріоритетністю перших. За іншим підходом трансформація – це не просто зміна речей, а перехід у якісно новий стан.

Отже, *трансформації передбачають зміни видів, форм і властивостей явищ і процесів у будь-якій системі.*

Структурна трансформація ринку праці охоплює всі соціально-економічні передумови його функціонування, тенденції, що визначають вектори розвитку, а також елементи структури та взаємозв'язки між ними. Трансформація структури ринку праці має кількісні та якісні наслідки: зміну його змісту та характеру, попиту та пропозиції, відповідності кваліфікації потребам економіки, а також взаємодії з попередніми соціально-трудовими відносинами. Оцінити ці наслід-

ки, а також ступінь ефективності інституційного забезпечення, можна лише після завершення процесу видозміни.

Як уже було зазначено вище, виокремлюють еволюційні та революційні перетворення ринку праці. Кількісно-якісні зміни окремих елементів структури є проявом еволюційної структурної трансформації, а поступове накопичення попередніх еволюційних зрушень, що передбачають докорінну зміну всіх компонентів ринку праці та перехід на новий якісний рівень соціально-економічного розвитку, зрештою зумовлює перехід до революційної структурної трансформації.

Структурні трансформації ринку праці зумовлені загальноцивілізаційними змінами всіх суспільних відносин, спричиненими дією як екзогенних, так і ендегенних чинників, що визначають характер і динаміку розвитку соціально-економічної системи в цілому та ринку праці зокрема. Виділяють екологічні, демографічні, соціально-економічні, науково-технологічні та політичні детермінанти.

Перші – *екологічні детермінанти* – мають зростаючий негативний вплив на розвиток людських ресурсів, а отже, і на структурні трансформації ринку праці. Ці детермінанти визначаються станом навколишнього середовища та природно-кліматичними умовами, що, як наслідок, впливають на стан здоров'я населення, тривалість життя, відтворення людських ресурсів, старіння нації та міграційні процеси. У разі негативних тенденцій стримуються прогресивні трансформації зайнятості.

Наступні, *демографічні*, чинники є важливими передумовами для забезпечення розвитку ринку праці. Вони об'єднують у собі показники народжуваності та смертності населення, природного та механічного приросту, відтворення населення та середню тривалість його життя. Описані показники мають різний вплив на трансформації ринку праці.

Так, наприклад, різке зростання чисельності населення у другій половині XX століття супроводжувалося безпрецедентним зростанням обсягу ВВП. Однак варто підкреслити й інший, протилежний, бік – посилення соціальної напруги на ринку праці, загострення проблем зайнятості, міграційні тенденції, міжнаціональні та соціальні суперечності. Натомість протилежна тенденція – скорочення населення – також негативно впливає на ринок праці: зокрема, зatoryжна депопуляція в Україні призвела до деформації соціально-демографічної структури населення.

Соціально-економічні чинники, а саме: структурні диспропорції в економіці, мають безпосередній вплив на трансформації ринку праці. За даними

ряду досліджень, зі зростанням доходів населення відбувається зменшення попиту на продукти харчування та збільшення – на промислові товари. Подальше збільшення доходів спричинятиме зростання попиту на послуги більшими темпами, ніж на промислові товари. Однак варто зауважити нижчу продуктивність у сфері послуг, пов'язану з тим, що людину в цій сфері важче замінити капіталом. Таким чином, зростання обсягу виробництва у сфері послуг і цін на них пояснює зростання їхньої частки у ВВП.

Наступні – *науково-технологічні* – чинники сприяють структурним трансформаціям. У більшості випадків вищий технологічний та інформаційний рівень пов'язаний із нижчим рівнем безробіття. Таким чином, відбувається перерозподіл людських ресурсів із малопродуктивних видів економічної діяльності на більш продуктивні, в яких формуються сприятливіші умови праці. Отже, в умовах посилення міжнародної конкуренції лідирують країни із більшою часткою висококваліфікованої робочої сили.

Останні – *політичні* – чинники пов'язані з політикою держави та наднаціональних інституцій у всіх напрямках суспільного життя. Політичні детермінанти структурних трансформацій ринку праці включають: регулювання ринку праці на глобальному рівні; інституційне забезпечення; нормативну підтримку міжнародних інтеграційних процесів; взаємодію законодавчої та виконавчої гілок влади; фінансову, кредитну, податкову, антимонопольну, зовнішньоекономічну та соціальну політику держави. Таким чином, зазначені детермінанти, незважаючи на опосередкований характер, зумовлюють структурні трансформації ринку праці.

Повномасштабне воєнне вторгнення російської федерації в Україну спричинило глибокі структурні зміни в національній економіці, істотно вплинувши на функціонування ринку праці, рівень добробуту населення, демографічні процеси та можливості соціально-економічного розвитку країни. Одним із найсуттєвіших соціально-економічних наслідків війни є масштабне вимушене переміщення населення, яке призводить до дисбалансів на регіональних ринках праці та ускладнює процеси економічної інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Світовий досвід свідчить, що внутрішня міграція, зумовлена воєнними діями, часто супроводжується зростанням зайнятості в неформальному секторі економіки через обмежений доступ переміщених осіб до офіційного працевлаштування. Крім того, наслідки вимушеного переселення мають довготривалий характер, оскільки навіть після

завершення збройного конфлікту внутрішньо переміщені особи нерідко залишаються більш уразливими до безробіття та соціально-економічної ізоляції порівняно з іншими групами населення. Це свідчить про стійкий негативний вплив вимушеного переміщення населення на функціонування ринку праці та актуалізує необхідність розроблення ефективних механізмів державної політики щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб [12, р. 12].

Особи, які зазнали переміщення ще в дошкільному віці, надалі демонстрували вищий рівень освітніх досягнень порівняно з тими, хто не мав такого досвіду. Дослідження S. Braun і J. Stuhler на прикладі Німеччини після Другої світової війни показало, що вплив вимушеного переміщення на зайнятість був неоднорідним: для старших вікових груп переміщення часто супроводжувалося достроковим припиненням трудової діяльності, а найбільш виражені негативні наслідки спостерігалися серед жінок – у низці вікових когорт після завершення війни до трудової діяльності повернулося менше половини тих, хто був зайнятий до її початку [7, р. 390]. Вплив вимушеного переміщення визначається співвідношенням ефектів доходу та заміщення, яке змінюється залежно від віку особи на момент переміщення.

Дослідження також свідчать, що серед цивільного населення проживання в регіонах, охоплених бойовими діями, підвищує ймовірність виходу заміжніх жінок на ринок праці або започаткування ними підприємницької діяльності. Такий ефект пояснюється необхідністю компенсації втрати сімейного доходу внаслідок вимушеного переміщення, міграції чи загибелі чоловіків під час війни та в економічній літературі відомий як ефект додаткового працівника (*added worker effect*) [14, р. 5]. Крім того, встановлено, що пережитий у дитячому віці збройний конфлікт має стійкий негативний вплив на рівень трудових доходів у дорослому віці, що підтверджує довгостроковий характер соціально-економічних наслідків війни для функціонування ринку праці.

Збройний конфлікт впливає на пропозицію робочої сили через низку взаємопов'язаних механізмів. Насамперед руйнування виробничої та соціальної інфраструктури на територіях, охоплених бойовими діями, призводить до скорочення попиту на працю, втрати робочих місць і зростання безробіття. У науковій літературі виокремлюють два основні поведінкові ефекти, пов'язані з цими процесами. Перший – *ефект зневіреного працівника* (*discouraged worker effect*), який полягає у зниженні економічної активності внаслідок припинення пошуку роботи з боку частини безробітних. Другий – *ефект додаткового*

працівника (*added worker effect*), за якого інші члени домогосподарства, насамперед заміжні жінки, виходять на ринок праці з метою компенсації втрати сімейного доходу.

Ефект додаткового працівника є одним із найбільш досліджуваних механізмів адаптації домогосподарств до негативних економічних шоків. Результати емпіричних досліджень свідчать, що його вплив є відносно незначним під час оцінювання довгострокової пропозиції праці, зокрема за показниками середньорічної зайнятості або кількості відпрацьованих годин. Натомість цей ефект більш виражений у короткостроковому періоді та проявляється через переходи жінок від економічної неактивності до зайнятості у відповідь на втрату роботи або доходу чоловіка, особливо за умов обмеженого доступу домогосподарств до кредитних ресурсів. Це пояснюється тим, що рішення щодо пропозиції праці є реакцією на тимчасове скорочення доходів, тоді як споживча поведінка домогосподарств більшою мірою визначається очікуваннями щодо їхнього довгострокового доходу.

Вплив збройних конфліктів на ринок праці також має виражений гендерний вимір. Перше, *погіршення доступу до освіти внаслідок воєнних дій негативно позначається на накопиченні людського капіталу*, що зумовлює нижчу продуктивність праці та менш сприятливі результати на ринку праці в довгостроковій перспективі. Особи, освітня траєкторія яких була перервана або обмежена через війну, зазвичай накопичують менший трудовий досвід унаслідок проходження військової служби, скорочення економічної активності в постраждалих регіонах або вимушеного переходу до низькопродуктивних видів діяльності, зокрема натурального сільського господарства.

По-друге, *збройні конфлікти сприяють зростанню економічної активності жінок*, які змушені компенсувати втрату трудового внеску чоловіків через їхню мобілізацію, загибель, вимушене переміщення або міграцію. Такий ефект може зберігатися і після завершення воєнних дій, оскільки набутий професійний досвід, розширення можливостей працевлаштування та трансформація гендерних ролей сприяють закріпленню жінок на ринку праці. Додатковим чинником є збільшення кількості домогосподарств, очолюваних жінками, які після конфлікту стають основними годувальницями сім'ї, що підтримує вищий рівень їхньої економічної активності.

По-третє, *у громадах, які найбільше постраждали від збройного конфлікту, може спостерігатися підвищення рівня заробітної плати та економічної активності серед чоловіків*. Скорочення

пропозиції чоловічої робочої сили внаслідок людських втрат, мобілізації або вимушеного переміщення формує її дефіцит, що за інших рівних умов сприяє зростанню рівноважної заробітної плати. Підвищення оплати праці збільшує альтернативну вартість дозвілля, створюючи стимули до розширення пропозиції робочої сили.

Водночас вплив зростання заробітної плати на трудову поведінку є неоднозначним і визначається співвідношенням ефектів заміщення та ефектів доходу. Ефект заміщення проявляється у скороченні часу дозвілля на користь трудової діяльності, що сприяє підвищенню рівня економічної активності та збільшенню кількості відпрацьованих годин. Натомість ефект доходу означає, що вищий рівень оплати праці дає змогу досягти бажаного рівня доходу за менших витрат робочого часу, що може зумовлювати скорочення пропозиції робочої сили. За умови взаємної компенсації цих ефектів істотних відмінностей у рівні участі чоловіків у робочій силі або тривалості їхньої зайнятості між регіонами з різною інтенсивністю впливу збройного конфлікту може не спостерігатися.

Крім того, підвищення заробітної плати чоловіків у постраждалих регіонах може бути тимчасовим. Вищий рівень оплати праці створює стимули для міграції працівників із територій із нижчими доходами, що за відсутності суттєвих бар'єрів мобільності сприятиме поступовому вирівнюванню регіональних відмінностей в оплаті праці. Водночас такі відмінності можуть зберігатися за обмеженої трудової мобільності, зумовленої ризиком відновлення бойових дій або тривалою безпековою нестабільністю.

Зростання пропозиції жіночої робочої сили в регіонах, постраждалих від збройного конфлікту, потенційно може чинити тиск на зниження рівня заробітної плати жінок. Водночас залучення жінок до професій і видів економічної діяльності, у яких раніше переважали чоловіки, здатне підвищити рівень їхньої оплати праці, тоді як заробітна плата чоловіків у відповідних сегментах ринку праці може знижуватися внаслідок посилення конкуренції.

Упродовж періоду повномасштабної війни в Україні відбулося істотне скорочення чисельності офіційно працевлаштованого населення. Якщо у 2021–2022 роках кількість офіційно зайнятих осіб перевищувала 12 млн, то за підсумками 2025 року цей показник знизився до 10,9 млн осіб. За даними Державної служби зайнятості, у першому кварталі 2026 року офіційно працевлаштованими залишалися 9,4 млн осіб [3]. Зазначена тенденція відображає поглиблення структурних дисбалансів на ринку праці, спричинених воєнними діями, вимушеним переміщенням населення, скороченням економічної активності та втратами людського капіталу. Динаміку зміни кількості офіційно працевлаштованих осіб в Україні протягом останніх п'яти років представлено в інфографіці «Слово і діло» (рис. 1) [3].

Аналіз зайнятості в Україні засвідчує стійку тенденцію до скорочення чисельності працевлаштованого населення в умовах повномасштабної війни. У 2021 р. офіційне місце роботи мали 12,817 млн осіб, які сплачували єдиний соціальний внесок (ЄСВ); із них 11,7 млн – наймані працівники. Протягом року офіційно звільнено 3,6 млн працівників.

Рис. 1. Динаміка працевлаштування в Україні (2021–2026 рр.), млн осіб

Джерело: [3].

У 2022 р., незважаючи на масштабні міграційні процеси, тимчасове припинення діяльності значної кількості підприємств та інші негативні наслідки повномасштабного вторгнення, чисельність офіційно зайнятих скоротилася помірно – до 12,082 млн осіб, із яких 11,096 млн були найманими працівниками. Кількість звільнених також залишалася близькою до рівня попереднього року та становила 3,038 млн осіб.

Починаючи з 2023 р. тенденція до скорочення формальної зайнятості набула більш вираженого характеру. Чисельність офіційно працевлаштованих зменшилася до 11,421 млн осіб у 2023 р. і до 11,312 млн осіб у 2024 р. Водночас кількість офіційно звільнених працівників також поступово скорочувалася та становила 2,679 млн та 2,701 млн осіб відповідно.

За підсумками 2025 р. було зафіксовано найнижчий за період повномасштабної війни рівень офіційної зайнятості. Кількість осіб, які працювали та сплачували ЄСВ, становила 10,967 млн, із яких 10,414 млн – наймані працівники. Упродовж року офіційно припинили трудові відносини 2,605 млн працівників.

Важливо зазначити, що внаслідок повномасштабної війни Україна увійшла до групи країн із найвищими показниками безробіття у світі. За оцінками міжнародних організацій, упродовж останніх років рівень безробіття в країні досягав близько 21,1%, що суттєво перевищував аналогічні показники більшості європейських держав і середній рівень безробіття в країнах ОЕСР.

Незважаючи на поступову адаптацію економіки до умов воєнного стану, ринок праці продовжує функціонувати в умовах значних структурних дисбалансів. Скорочення економічної активності, масштабна міграція населення, мобілізаційні процеси, руйнування виробничої інфраструктури та зміна структури попиту на робочу силу зумовлюють збереження високого рівня безробіття та дефіциту кадрів у окремих видах економічної діяльності.

Водночас поглиблення дефіциту робочої сили спонукає роботодавців активніше залучати іноземних працівників. Зокрема, у 2025 році в Україні було видано понад 6 тис. дозволів на працевлаштування іноземних громадян, що свідчить про формування нових тенденцій на національному ринку праці в умовах воєнної економіки.

Особливості сучасних реалій зумовили виникнення таких тенденцій у трансформації ринку праці та в можливостях відновлення трудового потенціалу [4; 5].

Перша тенденція – це зменшення економічної активності населення та скорочення мож-

ливостей ринку праці. Втрата місця роботи через переміщення населення; ризики травмування та загальні процеси старіння, у тому числі спричинені демографічними чинниками в умовах воєнного стану; низька мотивація через низький рівень заробітної плати є чинниками зниження економічної активності населення. Відновлення та підвищення останньої гальмуються низкою перешкод. Близько половини представників малого та середнього бізнесу на першому місці ставлять непередбачуваність державної політики. Подальший перелік перешкод розподіляється таким чином: недостатній попит (53,5%), невизначеність ситуації (52,7%), дефіцит кадрів (51,6%) та обмеженість доступу до капіталу (39,8%).

Другою тенденцією є поглиблення дисбалансів, що призводить до зростання рівня безробіття, зокрема структурного. Ця тенденція проявляється у збільшенні кількості безробітних із вищою та професійно-технічною освітою, що зберігається навіть в умовах гострого дефіциту кадрів на окремих територіях. Як приклад можна навести ІТ-сектор, сферу освіти, медицину, енергетику, будівництво та транспорт, у яких відчутний дефіцит кадрів, тоді як у металургійній галузі – навпаки, наявний надлишок некваліфікованої робочої сили. Під час повномасштабного вторгнення тривалість пошуку місця роботи зросла більш ніж у 2 рази, а фахівці у вузьких сферах можуть шукати роботу до року.

Третя тенденція – нестача робочої сили високої якості в умовах турбулентності та невизначеності, зокрема в оборонно-промисловому комплексі, освіті, охороні здоров'я та на підприємствах критичної інфраструктури. Особливо актуальною ця проблема є на Сході та Півдні України, де скорочуються обсяги виробництва та руйнується інфраструктура. Умови воєнного стану призвели до появи безпрецедентних чинників у забезпеченні економіки робочою силою, а саме: демографічні втрати, еміграція кваліфікованих працівників, тимчасова окупація територій. Крім того, існують труднощі з пошуком роботи для окремих категорій, до яких належать ВПО, особи з особливими потребами, чисельність яких стрімко зросла внаслідок бойових дій, а також невідповідність попиту та пропозиції робочої сили.

Четверта тенденція – зростання неформальної зайнятості, яка найбільш поширена в сільському господарстві, торгівлі, будівництві, готельно-ресторанній сфері та сфері послуг. Поширення неформальної зайнятості є закономірною реакцією населення на виклики та ризики війни. Позитивним її аспектом є скорочення кількості безробітних і зниження напруження на ринку праці; можливість отримувати дохід, вищий за соціальні

виплати за безробіттям. Однак цей ефект є тимчасовим і не вирішує структурних проблем.

П'ятою тенденцією є *відплив людського та інтелектуального капіталу з України*. На початок 2025 р. у світі зафіксовано 5,6 млн біженців з України, серед яких значну частку становлять особи працездатного віку з вищою або незакінченою вищою освітою. Важливо наголосити, що інтелектуальна еміграція спричинена не лише безпековим чинником, а й прагненням до професійної самореалізації.

Поширення підприємництва як способу адаптації до сучасних змін на ринку праці є шостою тенденцією. Всупереч ризикам економічної нестабільності за роки повномасштабної війни зафіксовано рекордну кількість зареєстрованих нових підприємців (на 12% більше, ніж тих, хто закритися).

Сьома тенденція – це *масова перекваліфікація працівників як реакція на зміни у потребах економіки*. Майже половина економічно активного населення (48%) змінила професію після початку повномасштабного вторгнення. Найчастіше такі зміни спостерігаються серед представників робітничих спеціальностей. Проте представники ІТ-сфери, економіки або права також ухвалюють це рішення, зокрема через втрату робочого місця або вимушене переміщення.

Восьма, остання, тенденція – це *посилення процесів цифровізації та поява нових форм зайнятості*. Віддалена робота набула актуальності за умов пандемії COVID-19 і продовжує поширюватися. Такий формат підходить для внутрішньо переміщених осіб, жінок з дітьми та людей з особливими потребами. Також в умовах воєнного стану розвивається гіг-економіка, основою якої є короткочасні завдання через такі платформи, як Glovo, Bolt, Uber та Uklon.

ОБГОВОРЕННЯ

Отримані результати підтверджують положення Л. М. Ільїч щодо ендогенного та екзогенного характеру детермінант структурної трансформації ринку праці [1; 2]: на трансформаційні процеси в Україні у воєнний період одночасно впливають демографічні (вимушене переміщення, депопуляція), соціально-економічні та політичні чинники. Результати також узгоджуються з висновками S. Braun і J. Stuhler щодо довгострокового та гетерогенного за віком і статтю характеру наслідків вимушеного переміщення [7], а також із концепцією ефекту додаткового працівника О. Шемякіної [14]: збройний конфлікт супроводжується одночасним проявом ефекту додаткового та зневіреного працівника, дія яких визначається співвідношенням ефектів доходу і заміщення.

Проведений аналіз доповнює наявні дослідження систематизацією восьми трендів, що одночасно визначають динаміку зайнятості в Україні в умовах війни, у поєднанні з конкретними статистичними показниками – скороченням чисельності офіційно працевлаштованих осіб із 12,817 млн у 2021 р. до 9,4 млн у першому кварталі 2026 р. і рівнем безробіття близько 21,1%. Обмеженням дослідження є те, що наведені статистичні дані охоплюють переважно офіційну зайнятість, тоді як масштаби неформальної зайнятості, зростання якої зафіксовано як окремий тренд, кількісно не деталізовані.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило, що структурна трансформація ринку праці України в умовах повномасштабної війни має комплексний і стійкий характер, зумовлений одночасною дією демографічних, соціально-економічних і політичних детермінант. Встановлено, що вплив збройного конфлікту на пропозицію робочої сили реалізується через ефекти додаткового та зневіреного працівника, інтенсивність прояву яких суттєво різняться залежно від статі та віку: найбільш виражені негативні наслідки для зайнятості спостерігаються серед жінок і осіб передпенсійного віку, тоді як зростання економічної активності жінок є однією з ключових ознак трансформації гендерних ролей на ринку праці воєнного періоду.

Наукова значущість результатів полягає в комплексному поєднанні теоретичних моделей адаптації робочої сили до шоків збройного конфлікту (ефекти додаткового та зневіреного працівника, модель життєвого циклу Бен-Пората) з емпіричним аналізом динаміки офіційної зайнятості в Україні за 2021–2026 рр., що дозволило підтвердити традиційні теоретичні положення щодо детермінант трансформації ринку праці, а також систематизувати вісім трендів, які одночасно визначають його сучасну конфігурацію.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні необхідності розроблення ефективних механізмів державної політики щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб на ринку праці, оскільки їхня вразливість до безробіття та соціально-економічної ізоляції має довготривалий характер і не зникає навіть після завершення збройного конфлікту.

Перспективними напрямками подальших досліджень є поглиблене вивчення довгострокових наслідків восьми охарактеризованих трендів для відновлювального потенціалу ринку праці України, а також дослідження ефективності механізмів державної політики щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб у післявоєнний період. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ільїч Л. М. Ендогенні та екзогенні детермінанти структурних трансформацій ринку праці на сучасному етапі його розвитку. *Регіональна економіка*. 2013. № 4. С. 61–70. URL: https://re.gov.ua/re201304/re201304_061_ilyichLM.pdf
2. Ільїч Л. М. Теоретичні аспекти дослідження структурних трансформацій ринку праці. *Управління економікою: теорія та практика. Другі Чумаченківські читання* : зб. наук. пр. Донецьк : Ін-т економіки промисловості НАН України, 2013. С. 281–293. URL: https://www.researchgate.net/publication/319263207_teoreticni_aspekti_doslidzenna_strukturnih_transformacij_rinku_praci
3. Офіційно працевлаштованих українців стає менше з кожним роком великої війни. *Слово і діло*. 26.06.2026. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2026/06/26/infografika/suspilstvo/oficzijno-pracevlashtovanyh-ukrayincziv-staye-menshe-kozhnym-rokom-velykoyi-vijny>
4. Яценко Л. Тренди на ринку праці України в умовах війни. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/trendy-na-ryнку-pratsi-ukrayiny-v-umovakh-vijny>
5. Яценко Л. Безробіття в Україні: сучасні тренди та особливості. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2026. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/bezrobittya-v-ukrayini-suchasni-trendy-ta-osoblyvosti>
6. Alix-Garcia J., Bartlett A. Occupations under Fire: The Labour Market in a Complex Emergency. *Oxford Development Studies*. 2015. Vol. 67. No. 3. P. 687–714. DOI: <https://doi.org/10.1093/oepp/gpv006>
7. Braun S. T., Stuhler J. Exposure to World War II and Its Labor Market Consequences over the Life Cycle. *The Journal of Economic History*. 2026. Vol. 86. Iss. 2. P. 389–426. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0022050725101113>
8. Cramer C. Labour Markets, Employment, and the Transformation of War Economies. *Conflict, Security & Development*. 2006. Vol. 6. Iss. 3. P. 389–410. DOI: <https://doi.org/10.1080/14678800600933548>
9. Galdo J. The Long-Run Labor-Market Consequences of Civil War: Evidence from the Shining Path in Peru. *Economic Development and Cultural Change*. 2013. Vol. 61. No. 4. P. 789–823. DOI: <https://doi.org/10.1086/670379>
10. Ivlevs A., Veliziotis M. Beyond Conflict: Long-Term Labour Market Integration of Internally Displaced Persons in Post-Socialist Countries. *Journal of Vocational Behavior*. 2018. Vol. 105. P. 131–146. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2017.12.003>
11. Kondylis F. Conflict Displacement and Labor Market Outcomes in Post-war Bosnia and Herzegovina. *Journal of Development Economics*. 2010. Vol. 93. Iss. 2. P. 235–248. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jdevec.2009.10.004>
12. Obrizan M. Poverty, Unemployment and Displacement in Ukraine: Three Months into the War. Kyiv School of Economics. 2022. 19 p. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2211.05628>
13. Ospanov M., Kalyuzhnova Y., Khlystova O., Crowley-Vigneau A. The Impact of Armed Conflicts and Forced Migration on Labour Markets: Systematic Literature Review and Future Research Agenda. *Defence and Peace Economics*. 2026. Vol. 37. Iss. 2. P. 218–241. DOI: <https://doi.org/10.1080/10242694.2025.2513072>
14. Shemyakina O. N. The Labor Market, Education and Armed Conflict in Tajikistan. *Policy Research Working Paper* No. 5738. Washington, DC : The World Bank, 2011. 56 p. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/669421468341104076/pdf/WPS5738.pdf>
15. Tsapin A., Zholud O. The Labor Market during the War in Ukraine. *Visnyk of the National Bank of Ukraine. Working Papers*. 2025. No. 04. DOI: <https://doi.org/10.26531/vnbu2025.wp04>

REFERENCES

- Alix-Garcia J. & Bartlett A. (2015). Occupations under Fire: The Labour Market in a Complex Emergency. *Oxford Development Studies*, 3(67), 687–714. <https://doi.org/10.1093/oepp/gpv006>
- Braun S. T. & Stuhler J. (2026). Exposure to World War II and Its Labor Market Consequences over the Life Cycle. *The Journal of Economic History*, 2(86), 389–426. <https://doi.org/10.1017/S0022050725101113>
- Cramer C. (2006). Labour Markets, Employment, and the Transformation of War Economies. *Conflict, Security & Development*, 3(6), 389–410. <https://doi.org/10.1080/14678800600933548>
- Galdo J. (2013). The Long-Run Labor-Market Consequences of Civil War: Evidence from the Shining Path in Peru. *Economic Development and Cultural Change*, 4(61), 789–823. <https://doi.org/10.1086/670379>
- Ilich L. M. (2013). Endohenni ta ekzohenni determinanty strukturnykh transformatsii rynku pratsi na suchasnomu etapi yoho rozvytku [Endogenous and exogenous determinants of structural transformations of the labor market at the present stage of its development]. *Rehionalna ekonomika*, 4, 61–70. https://re.gov.ua/re201304/re201304_061_ilyichLM.pdf
- Ilich L. M. (2013). Teoretychni aspekty doslidzhennia strukturnykh transformatsii rynku pratsi [Theoretical aspects of studying structural transformations of the labor market]. *Upravlinnia ekonomikoju: teoriia ta praktyka. Druhi Chumachenkivski chytannia* [Economics Management: Theory and Practice. Second Chumachenko Readings] (p. 281–293). Donetsk: In-t ekonomiky promyslovosti NAN Ukrainy. https://www.researchgate.net/publication/319263207_teoreticni_aspekti_doslidzenna_strukturnih_transformacij_rinku_praci

- Ivlevs A. & Veliziotis M. (2018). Beyond Conflict: Long-Term Labour Market Integration of Internally Displaced Persons in Post-Socialist Countries. *Journal of Vocational Behavior*, 105, 131–146.
<https://doi.org/10.1016/j.jvb.2017.12.003>
- Kondylis F. (2010). Conflict Displacement and Labor Market Outcomes in Post-war Bosnia and Herzegovina. *Journal of Development Economics*, 2(93), 235–248.
<https://doi.org/10.1016/j.jdevec.2009.10.004>
- Obrizan M. (2022). *Poverty, Unemployment and Displacement in Ukraine: Three Months into the War*. Kyiv School of Economics.
<https://doi.org/10.48550/arXiv.2211.05628>
- Ospanov M., Kalyuzhnova Y., Khlystova O. & Crowley-Vigneau A. (2026). The Impact of Armed Conflicts and Forced Migration on Labour Markets: Systematic Literature Review and Future Research Agenda. *Defence and Peace Economics*, 2(37), 218–241.
<https://doi.org/10.1080/10242694.2025.2513072>
- Shemyakina O. N. (2011). *The Labor Market, Education and Armed Conflict in Tajikistan*. Washington, DC: The World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/669421468341104076/pdf/WPS5738.pdf>
- Slovo i dilo. (2026, June 26). *Ofitsiino pratsevashtovanykh ukraintsiv staie menshe z kozhnym rokom velykoi viiny* [Officially employed Ukrainians are becoming fewer with each year of the great war]. <https://www.slovoidilo.ua/2026/06/26/infografika/suspilstvo/oficijno-pracev-lashtovanyx-ukrayincziv-staye-menshe-kozhnym-rokom-velykoyi-viiny>
- Tsapin A. & Zholud O. (2025). The Labor Market during the War in Ukraine. *Visnyk of the National Bank of Ukraine. Working Papers*, 04.
<https://doi.org/10.26531/vnbu2025.wp04>
- Yatsenko L. (2025). *Trendy na rynku pratsi Ukrainy v umovakh viiny* [Trends in the labor market of Ukraine in the conditions of war]. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/trendy-na-rynku-pratsi-ukrayiny-v-umovakh-viiny>
- Yatsenko L. (2026). *Bezrobittia v Ukraini: suchasni trendy ta osoblyvosti* [Unemployment in Ukraine: modern trends and features]. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/bezrobittya-v-ukrayini-suchasni-trendy-ta-osoblyvosti>
- Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.
 Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.
 Під час підготовки роботи автори використали ШІ-асистента Claude (Anthropic) для пошуку аналітичних джерел. Автори перевірили та відредагували отримані матеріали.
- Стаття надійшла до редакції / Received: 04.07.2026
 Статтю прийнято до публікації / Accepted: 23.07.2026
 Оприлюднено / Published: 19.08.2026